

TIL VA MUTAXASSISLIKNI UYG'UNLASHTIRIB O'QITISH (CLIL) METODIKASINING OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA SAMARADORLIGI

Mamatusunova Umida Shuxratovna

*O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti, Nemis tili nazariy fanlar kafedrası stajyor
o'qituvchisi*

ANNOTATSIYA

Tezida oliy ta'lim muassasalarida til va mutaxassislikni uyg'unlashtirib o'qitishga asoslangan CLIL (Content and Language Integrated Learning) metodikasining pedagogik samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqotda CLIL yondashuvining talabalarning kasbiy terminologiyani o'zlashtirish, chet tilida muloqot qilish kompetensiyasini rivojlantirish, fan mazmunini chuqur anglash hamda nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan bog'lashdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, mazkur metodikaning talabalarning o'quv motivatsiyasini oshirish, mustaqil va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish hamda fan va til integratsiyasiga asoslangan ta'lim muhitini yaratishdagi pedagogik afzalliklari ilmiy jihatdan asoslangan. Tadqiqot natijalari CLIL metodikasidan foydalanish oliy ta'limda chet tillarini o'qitish sifatini oshirish, kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish va bo'lajak mutaxassislarning xalqaro ta'lim hamda mehnat bozorida raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: CLIL, til va mutaxassislik integratsiyasi, oliy ta'lim, chet tillarini o'qitish, kasbiy kompetensiya, kommunikativ kompetensiya, fan mazmuni, integratsiyalashgan ta'lim, motivatsiya, tanqidiy fikrlash, innovatsion pedagogika, ta'lim samaradorligi.

Kirish

Globalashuv jarayonlari, xalqaro ilmiy hamkorlikning kengayishi hamda xorijiy manbalardan samarali foydalanishga bo'lgan ehtiyoj talabalardan nafaqat kasbiy bilimlarga, balki chet tilida erkin muloqot qila olish kompetensiyasiga ham ega bo'lishni talab etmoqda. Shu sababli chet tillarini o'qitishda zamonaviy pedagogik yondashuvlarni qo'llash, ayniqsa til va mutaxassislik fanlarini integratsiyalashgan holda o'qitishga asoslangan CLIL (Content and Language Integrated Learning) metodikasidan foydalanish dolzarb masalalardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. CLIL metodikasi fan mazmuni va chet tilini yagona ta'lim jarayonida uyg'unlashtirish orqali talabalarning kasbiy va kommunikativ kompetensiyalarini bir vaqtda rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuvda chet tili alohida fan sifatida emas, balki mutaxassislik fanlarini o'zlashtirish vositasi sifatida qo'llaniladi. Natijada talabalar kasbiy terminologiyani tabiiy o'quv muhiti orqali egallaydi, o'z mutaxassisligiga oid axborotlarni chet tilida tahlil qilish, muhokama qilish va amaliy faoliyatda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa ta'lim jarayonining amaliy yo'naltirilganligini ta'minlab, talabalarning o'quv motivatsiyasi va mustaqil ta'lim olish faolligini oshiradi.

Oliy ta'lim muassasalarida CLIL metodikasini joriy etish fan va til integratsiyasini ta'minlash, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash hamda ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Mazkur metodika talabalarda tanqidiy fikrlash, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, jamoada ishlash va kasbiy muloqot kompetensiyalarini shakllantirishga ko'maklashadi. Shu bois CLIL metodikasining pedagogik imkoniyatlarini ilmiy jihatdan o'rganish, uning oliy ta'lim muassasalarida qo'llanish samaradorligini tahlil qilish hamda amaliyotga joriy etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish bugungi kunda muhim ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqotimning asosiy maqsadi oliy ta'lim muassasalarida til va mutaxassislikni uyg'unlashtirib o'qitishga asoslangan CLIL (Content and Language Integrated Learning) metodikasining pedagogik samaradorligini ilmiy jihatdan tahlil qilish hamda uning talabalarning kasbiy va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o'rni aniqlashdan iborat. Shuningdek, fan mazmuni va chet tilini integratsiyalashgan holda o'qitish orqali ta'lim sifatini oshirish, talabalarning kasbiy terminologiyani o'zlashtirish darajasini yaxshilash, mustaqil ta'lim faoliyatini faollashtirish va zamonaviy mehnat bozori talablariga mos raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashda CLIL metodikasining imkoniyatlarini asoslash ham tadqiqotning muhim maqsadlaridan biri hisoblanadi.

Zamonaviy oliy ta'lim tizimida fanlararo integratsiyani ta'minlash va ta'lim jarayonini xalqaro standartlar asosida tashkil etish muhim ustuvor yo'nalishlardan biri sanaladi. Bugungi kunda mutaxassislardan nafaqat o'z kasbiga oid chuqur nazariy va amaliy bilimlarga ega bo'lish, balki xorijiy tillarda erkin muloqot qila olish, ilmiy axborotlarni tahlil qilish va xalqaro professional hamkorlikni yo'lga qo'yish kompetensiyalari ham talab etilmoqda. Shu sababli chet tilini mutaxassislik fanlari bilan integratsiyalashgan holda o'qitishga asoslangan CLIL metodikasi oliy ta'lim amaliyotida samarali pedagogik yondashuv sifatida tobora keng qo'llanilmoqda. CLIL metodikasining asosiy tamoyili fan mazmunini o'rganish va chet tilini egallash jarayonini yagona didaktik tizimda tashkil etishdan iborat. Mazkur yondashuvda til o'rganish alohida maqsad emas, balki kasbiy bilimlarni egallashning samarali vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Talabalar mutaxassislik fanlariga oid matnlar, ilmiy maqolalar, amaliy topshiriqlar va muammoli vaziyatlar ustida ishlash orqali bir vaqtning o'zida ham kasbiy bilimlarini boyitadi, ham chet tilida muloqot qilish kompetensiyasini rivojlantiradi. Natijada o'quv jarayoni real kasbiy faoliyatga yaqinlashadi va nazariy bilimlarni amaliyot bilan uyg'unlashtirish imkoniyati yaratiladi.

Oliy ta'lim muassasalarida CLIL metodikasini qo'llash talabalarning kasbiy terminologiyani tabiiy o'quv muhitida o'zlashtirishiga xizmat qiladi. Fan mazmuniga asoslangan mashg'ulotlar davomida talabalar yangi tushuncha va atamalarni sun'iy ravishda yodlash emas, balki ularni amaliy vaziyatlarda qo'llash orqali o'zlashtiradi. Bunday yondashuv bilimlarning uzoq muddatli xotirada mustahkam saqlanishiga, kasbiy leksikadan to'g'ri va o'rinli foydalanish ko'nikmalarining shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, talabalar ilmiy maqolalar, xalqaro manbalar va xorijiy adabiyotlardan mustaqil foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladi.

CLIL metodikasi kommunikativ yondashuv tamoyillariga tayanganligi sababli talabalarning ogʻzaki va yozma nutqini rivojlantirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Mashgʻulotlarda munozaralar, taqdimotlar, loyiha ishlari, keys-stadilar va guruhlarda hamkorlikda bajariladigan topshiriqlardan foydalanish talabalarning chet tilida erkin fikr almashish, oʻz nuqtai nazarini asoslab berish hamda kasbiy muloqot olib borish kompetensiyalarini rivojlantiradi. Bunday faoliyat talabalarning faqat til bilimlarini emas, balki tanqidiy fikrlash, tahlil qilish, muammolarni hal etish va jamoada ishlash koʻnikmalarini ham takomillashtiradi. Mazkur metodikaning yana bir muhim afzalligi talabalarning oʻquv motivatsiyasini oshirishidir. Fan mazmunining bevosita kelajak kasbiy faoliyati bilan bogʻliqligi talabalarda oʻquv jarayoniga nisbatan masʼuliyat hissini kuchaytiradi. Ular chet tilini faqat oʻquv predmeti sifatida emas, balki kasbiy rivojlanish, ilmiy izlanish va xalqaro hamkorlik uchun zarur vosita sifatida qabul qila boshlaydilar. Bu esa mustaqil taʼlim faoliyatining faollashishiga, oʻz ustida muntazam ishlash odatining shakllanishiga hamda uzluksiz kasbiy rivojlanishga zamin yaratadi.

Shu bilan birga, CLIL metodikasini oliy taʼlim amaliyotiga keng joriy etish muayyan tashkiliy va metodik shart-sharoitlarni talab qiladi. Avvalo, chet tili va mutaxassislik fanlari oʻqituvchilari oʻrtasida samarali hamkorlik yoʻlga qoʻyilishi, integratsiyalashgan oʻquv dasturlari ishlab chiqilishi hamda zamonaviy oʻquv-uslubiy materiallar bilan taʼminlanishi zarur. Oʻqituvchilarning CLIL metodikasi boʻyicha kasbiy malakasini muntazam oshirish, interfaol pedagogik texnologiyalar va raqamli taʼlim vositalaridan samarali foydalanish ham metodikaning muvaffaqiyatli amalga oshirilishiga xizmat qiladi.

Umuman olganda, CLIL metodikasi oliy taʼlim muassasalarida fan va til integratsiyasini taʼminlovchi, talabalarning kasbiy hamda kommunikativ kompetensiyalarini kompleks rivojlantiruvchi innovatsion pedagogik yondashuv sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu metodning amaliyotga keng tatbiq etilishi taʼlim sifatini oshirish, xalqaro taʼlim standartlariga mos raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash va oliy taʼlimning zamonaviy rivojlanish tendensiyalariga moslashishda muhim omillardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Coyle D., Hood P., Marsh D. *CLIL: Content and Language Integrated Learning*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2010. – 184 p.
2. Marsh D. *Content and Language Integrated Learning (CLIL): A Development Trajectory*. – Córdoba: University of Córdoba, 2012. – 560 p.
3. Mehisto P., Marsh D., Frigols M. J. *Uncovering CLIL: Content and Language Integrated Learning in Bilingual and Multilingual Education*. – Oxford: Macmillan Education, 2008. – 238 p.
4. Dalton-Puffer C. *Discourse in Content and Language Integrated Learning (CLIL) Classrooms*. – Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2007. – 304 p.

MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS

5. Cenoz J., Genesee F., Gorter D. Critical analysis of CLIL: Taking stock and looking forward // *Applied Linguistics*. – 2014. – Vol. 35(3). – P. 243–262.
6. Lasagabaster D., Ruiz de Zarobe Y. (Eds.). *CLIL in Spain: Implementation, Results and Teacher Training*. – Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2010. – 320 p.
7. Coyle D. Strengthening integrated learning: Towards a new era for pluriliteracies and intercultural learning // *Latin American Journal of Content and Language Integrated Learning*. – 2015. – Vol. 8(2). – P. 84–103.
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining "O‘zbekiston – 2030" strategiyasi to‘g‘risidagi Farmoni. – Toshkent, 2023.
9. O‘zbekiston Respublikasining "Ta‘lim to‘g‘risida"gi Qonuni. – O‘RQ–637-son. – Toshkent, 2020.
10. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining oliy ta‘lim tizimini rivojlantirish hamda xorijiy tillarni o‘qitishni takomillashtirishga oid me‘yoriy-huquqiy hujjatlari.

